

Warszawa, dnia 17 grudnia 2023 r.

Prof. dr hab. Maria Rogacka-Rzewnicka

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Warszawski

RECENZJA

rozprawy doktorskiej **mgr Artura Kowalczyka** pt. „**Model kompensacji szkody z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności spowodowanego wadliwymi czynnościami karnoprosesowymi**”

UWAGI OGÓLNE

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska Pana mgr Artura Kowalczyka pt. „Model kompensacji szkody z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności spowodowanego wadliwymi czynnościami karnoprosesowymi” podejmuje problematykę o dużej doniosłości prawnej, z uwagi na wielokontekstowość, obejmującą kwestie penalne, cywilnoprawne, ustrojowe, prawnomiędzynarodowe i społeczne oraz także jej znaczenie praktyczne. Wskazane właściwości są jednymi z kryteriów trafności dokonanego wyboru tematu. Każda z powyższych perspektyw przedmiotowych znajduje odzwierciedlenie w treści pracy, co nadaje jej charakter multidyscyplinarny, zarówno w warstwie analitycznej, jak i zastosowanych metod badawczych. Doniosłość tematyczna recenzowanej rozprawy wynika także z ogólnej tendencji do rozszerzania odpowiedzialności odszkodowawczej państw i multiplikacji jej podstaw prawnych, w związku z naruszeniami prawa dokonywanymi przez ich funkcjonariuszy oraz rosnącą świadomością społeczną co do możliwości ubiegania się o finansową rekompensatę w powodu tych naruszeń.

Ta sfera jest w szczególności związana z ochroną jednostki przed bezprawnymi działaniami funkcjonariuszy państwowych. Rozważania w przedmiocie modelu kompensacji szkód materialnych i niematerialnych przyjmują optykę ofiar takich działań, z akcentem na powinność ponoszenia odpowiedzialności za działania, które spowodowały ich niezasadzoną

szkodę lub krzywdę. Motyw ofiar takich praktyk i ich słusznym interesów w dochodzeniu odpowiedzialności państwa oraz wynikająca stąd identyfikacja aksjologiczna problematyki niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności przewijają się w treści całej rozprawy, nadając jej głęboki humanistyczny wyraz. Nie bez znaczenia dla oceny wybranego tematu jest również perspektywny potencjał problematyki rozprawy.

Oprócz doniosłości prawnej tytułowe zagadnienie cechuje się złożonością prawną, co pokazuje opis i systematyzacja norm prawnych, ich wykładnia oraz zaprezentowana wielość możliwych rozwiązań w zakresie ukształtowania modelu kompensacji szkód z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności spowodowanego wadliwymi czynnościami karnoprosesowymi. Problematyka rozprawy zdecydowanie nie należy do łatwych i jednoznacznych. Ze względu na te cechy jej opracowanie stanowi poważne naukowe zadanie, zwłaszcza w kontekście postawionego przez Autora celu, jakim jest rekonstrukcja obowiązującego modelu odpowiedzialności z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności, dokonanie oceny obowiązującego modelu oraz sformułowanie propozycji modelu optymalnego.

Wielowymiarowość, interdyscyplinarność, dynamika normatywna, potencjał badawczy tytułowego zagadnienia, a przede wszystkim zaproponowany kierunek analizy przemawiają za ponownym podjęciem problematyki odszkodowania z tytułu bezprawnego lub niesłusznego pozbawienia wolności, mimo istnienia już pewnej liczby publikacji na podobny temat, w tym o charakterze monograficznym. Autor trafnie ujmuje powody, uzasadniające kolejne zmierzenie się z zagadnieniem kompensacji oraz przekonująco wyjaśnia, na czym polega oryginalność i niepowtarzalność opracowania Jego autorstwa. Istotnie jest tak, że na tle dotychczasowych publikacji recenzowaną rozprawę wyróżnia podejście modelowe do zagadnienia odszkodowania. Tego rodzaju ukierunkowanie automatycznie zwiększa poziom wymagań oraz powoduje, że praca ma charakter analityczny i koncepcyjny, co należy do istoty oceny w przewodzie doktorskim.

Na plan pierwszy wysuwają się walory merytoryczne rozprawy pokazujące, że Pan mgr A. Kowalczyk nie tylko znakomicie orientuje się w opisywanej przez siebie problematyce, czego wynikiem jest kompetentna diagnoza obowiązującego stanu prawnego, ale ma także wyraźnie sprecyzowane poglądy co do optymalnego modelu kompensacji szkód z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności spowodowanego wadliwymi czynnościami

karnoprocessowymi. W tym, co twierdzi jest pewny i sugestywny, a ostatecznym dowodem na to są sformułowane propozycje legislacyjne w zakresie brzmienia poszczególnych przepisów rozdziału 58 kpk. Wymaga jednocześnie podkreślenia, że wyrażane w pracy poglądy są wyważone i każdorazowo starannie uzasadnione.

W pracy przeprowadzono wiele interesujących analiz oraz sformułowano szereg wartościowych wniosków w zakresie głównego celu, jakim jest projekcja optymalnego modelu kompensacji. W realizacji tego zadania posłużono się również metodami: historycznoprawną oraz komparatystyczną. Wykorzystanie obu oceniam zdecydowanie pozytywnie, zarówno w odniesieniu do samego zamysłu badawczego, jak i sposobu jego wykonania. Rozprawa doktorska Pana mgr Artura Kowalczyka ma przede wszystkim charakter teoretyczno-dogmatyczny, a dominujący charakter tej metody jest uzasadniony celem i tematyką pracy.

Oceniając rozprawę pod względem warsztatowym, metodologicznym i językowym, stwierdzam, że spełnia ona najwyższe standardy w zakresie każdego ze wskazanych kryteriów. Zasadniczo nawet nie występują tzw. literówki, choć zwracam uwagę, że na s.153 – powinno być *garde à vue*. Podobna ocena dotyczy konstrukcji rozprawy. Dobór szczegółowych zagadnień w ramach przyjętej koncepcji opisu i ich ułożenie względem siebie są oparte na sprawdzonej klasycznej koncepcji, co powoduje, że praca jest konstrukcyjnie spójna i kompletna.

Rozprawa liczy 502 strony tekstu i składa się 5 rozdziałów, wstępu i zakończenia. Zawiera także wykaz skrótów, spis treści, bibliografię, wykaz orzecznictwa, obejmujący również judykaty sądów zagranicznych oraz inne źródła. Zamyka ją załącznik, zawierający w formie tabeli propozycje legislacyjne. Bibliografia liczy ok. 550 publikacji. Imponuje także liczba powołanych orzeczeń sądów polskich i obcych.

Uprzedzając szczegółowe uwagi niniejszej recenzji, z przekonaniem stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr Artura Kowalczyka zasługuje na wysoką ocenę merytoryczną, na którą składa się wszechstronność analizy poruszanych zagadnień, ich obszerne i dogłębne rozważenie, elementy koncepcyjne i twórcze, eklektyczność zastosowanych metod badawczych, wreszcie bardzo dobry warsztat naukowy. W ramach oceny szczegółowej

sformułowano pojedyncze uwagi krytyczne lub polemiczne, które mają podrzędne znaczenie w porównaniu z zaletami rozprawy.

Rozdziały rozprawy przybierają następującą intytulację:

Rozdział I. Odpowiedzialność państwa z tytułu pozbawienia wolności w ujęciu historycznym.

Rozdział II. Konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe ramy odpowiedzialności za niezgodne z prawem lub niesłuszne pozbawienie wolności.

Rozdział III. Kompensacja niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności w ujęciu prawnoporównawczym.

Rozdział IV. Materialne zasady odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności.

Rozdział V. Postępowanie w przedmiocie dochodzenia roszczeń z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Rozdział I. Odpowiedzialność państwa z tytułu pozbawienia wolności w ujęciu historycznym. Koncepcję retrospekcji historycznej w pracy poświęconej modelowi kompensacji szkody z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności spowodowanego wadliwymi czynnościami karnoprosesowymi oceniam zdecydowanie pozytywnie. W prezentacji aspektów historycznych współczesnych instytucji prawnych nie chodzi o pomysł na początkową treść rozprawy naukowej lub konwencję badawczą, lecz o pełniejsze poznanie i lepsze zrozumienie rzeczywistości współczesnej, w której jest częścią przeszłości. Rozdział I otwiera ciekawy, choć dość ogólny opis kształtowania się odpowiedzialności państwa z tytułu pozbawienia wolności. Autor przedstawił najważniejsze historyczne przykłady rozwiązań w ramach szerokiego *spectrum* geograficznego. Na rozszerzenie zasługiwał wątek roli Francji w zainicjowaniu zmian mentalnych i cywilizacyjnych pod wpływem głośnych spraw pomyłek sądowych. W pracy wspomniano o sprawie Callasa, ale były też inne ważne: P.-P. Sirvena, L. de La Barre, czy A. Dreyfusa. W ramach pogłębionej analizy historycznej godne uwagi jest zagadnienie warunków do wzruszania wadliwych rozstrzygnięć ze względu na występujące realia karnoprosesowe. Jednym z aspektów tej analizy jest konfrontacja dyrektywy stałości i pewności prawa z założeniem o konieczności eliminacji błędów i pomyłek sądowych. Wiadomo, że procesie

opartym na legalnej teorii dowodowej oraz zasadzie arbitralności sędziów rewizja wyroków była zasadniczo łatwą i w praktyce szeroko wykorzystywaną możliwością. Z kolei w mieszanej formule procesu akcentowano znaczenie *res iudicata* oraz związany z tą dyrektywą aspekt stabilności ostatecznie ukształtowanej sytuacji prawnej podsądnych.

Na gruncie analizy prawa angielskiego ciekawe byłoby rozważenie wpływu instytucji ławy przysięgłych na kształtowanie się ustawodawstwa odszkodowawczego w kontekście aksjomatu nieomyślności i nieodwołalności werdyktu ludu. We Francji aksjomat ten obowiązywał do 2000 r., do czasu wprowadzenia odwołania od orzeczeń sądów przysięgłych.

Innym interesującym zagadnieniem jest kwestia historycznych teorii, leżących u podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej państwa. Jedną z nich była zasada długu cywilnego państwa, nawiązująca do pojęć *Code civil* z 1804 r. (art. 1382 i 1384), hołdująca odpowiedzialności na zasadzie winy; druga koncepcja rozwinęła się w związku z wypadkami w przemyśle i opierała się na idei ryzyka zawodowego (ustawa z 9.04.1898 r.), zgodnie z przekonaniem, że błąd jest nieodłącznym ryzykiem funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Istnieją dokumenty parlamentarne i dowody aktywności *Conseil d'État*, pokazujące konfrontację różnych koncepcji odpowiedzialności państwa za pomyłki sądowe.

Osobnym historycznym wątkiem jest transformacja prawa odszkodowawczego wynikająca z ewolucji państwa jako organizacji społecznej i zmian oficjalnej aksjologii w podejściu do odpowiedzialności za czyny naruszające czyjeś prawa i interesy w wyniku bezprawnego lub niesłusznego pozbawienia wolności. Innym interesującym punktem odniesienia jest kondycja wymiaru sprawiedliwości jako czynnik kształtujący normatywną i faktyczną rzeczywistość w sferze zobowiązań odszkodowawczych państwa z tytułu z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności.

W pierwszej części prezentacji historycznej, zatytułowanej „Zarys powszechnej historii rozwoju odpowiedzialności państwa z tytułu pozbawienia wolności” ograniczono się do przedstawienia faktów z historii, bez dociekania głębszych powodów ich występowania i bez dostrzeżenia dodatkowych kontekstów problematyki odszkodowania. Stwierdzając ten brak, mam na uwadze, że tego rodzaju oczekiwanie może być wyrażone w stosunku do prac *stricto* historycznych. W przypadku recenzowanej rozprawy celem Autora była jedynie odpowiedź na pytanie, czy i w jakim stopniu współczesny model kompensacji w dalszym ciągu jest

zdeteminowany dawnymi wzorcami. Przeprowadzone analizy pozwoliły Autorowi stwierdzić, że historyczne wzorce prawne wciąż mają znaczący wpływ na kształt obowiązującego w Polsce modelu odszkodowawczego.

Istotnie szersza i dokładniejsza prezentacja dotyczy ewolucji instytucji odszkodowania za niesłuszne pozbawienie wolności w prawie polskim. Doktorant uwzględnia stan prawny, poczynając od okresu uzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. oraz wszystkie istotne czynniki w procesie kształtowania się tej instytucji. Jest to opis bardzo staranny, wykorzystujący akty źródłowe oraz w szerokim zakresie literaturę przedmiotu i orzecznictwo sądowe. W żadnym fragmencie nie polega on na sprawozdawczym referowaniu obowiązującego w poszczególnych okresach historycznych stanu prawnego, lecz na eksponowaniu zagadnień problemowych, takich jak: charakter prawny roszczenia z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności, pojęcie oczywistej bezzasadności tymczasowego aresztowania, charakter prawny terminu do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, czy zbieg roszczeń odszkodowawczych z różnych tytułów prawnych. W podsumowujących wnioskach Autor trafnie wskazuje na proces konsekwentnego rozszerzania zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa, podkreślając że w tę tendencję wpisują się podstawy odszkodowawcze z rozdziału 58 kpk. Zasadnie także stwierdza, że regres w tym procesie spowodowała ustawa z 11 marca 2016 r.

Rozdział II. Konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe ramy odpowiedzialności za niezgodne z prawem lub niesłuszne pozbawienie wolności. Aspekty konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe należą do kanonu zagadnień w sferach przedstawiających szczególne znaczenie prawne ze względu na związek z fundamentalnymi gwarancjami i prawami obywatelskimi. Problematyka odszkodowania niewątpliwie należy do tego kręgu. W pierwszej części rozdziału Doktorant skupia się na konstytucyjnych podstawach prawa do odszkodowania, w ramach wyróżnionej konstrukcji niezgodnego z prawem pozbawienia wolności oraz niesłusznego pozbawienia wolności, po uprzednim wyjaśnieniu relacji zachodzącej między przepisami art. 45 ust. 5 i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP. Przyjęte rozróżnienie – jak dowodzi Doktorant – wiąże się z działaniem różnych wzorców konstytucyjnych. Trudno nie zgodzić się z oceną, że odszkodowanie za niesłuszne pozbawienie wolności nie mieści się w zakresie treści art. 45 ust. 5 i art. 77 ust. 1 Konstytucji, ale wynika z ogólnych norm konstytucyjnych, takich jak: zasada praworządności, legalizmu i sprawiedliwości społecznej. Środki egzekwowania praw podmiotowych w przypadku naruszeń dokonywanych przez władze publiczne są także elementem kategorii bezpieczeństwa

prawnego, będącego jedną z bardziej powszechnych i zarazem bardziej elementarnych potrzeb indywidualnych i zbiorowych, związanych z funkcjonowaniem prawa.

W analizie standardów konwencyjnych, uwzględniającej także orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, należało zwrócić uwagę na regulację art. 13 EKPC w celu stwierdzenia, czy sposób ukształtowania przepisów krajowych stanowi skuteczny środek w rozumieniu wskazanego postanowienia Konwencji. Mogą bowiem wchodzić w grę wątpliwości związane z prawidłowością systemu dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia gwarancji procesowych należnych osobom pozbawionym wolności, szczególnie w związku z tymczasowym aresztowaniem. Można uważać, że przepisy rozdziału 58 kpk oraz art. 417 kc nie zapewniają tej możliwości.

Rozdział III. Kompensacja niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności w ujęciu prawoporównawczym. Temat rozprawy idealnie nadaje się do komparatystycznej analizy w związku z różnorodnością istniejących modeli kompensowania szkód z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności. Zawarte w tym rozdziale analizy prawoporównawcze, poza ich znaczeniem kognitywnym, wzbogacają treść wywodów w świetle pytania o usytuowanie polskiego systemu kompensacji na tle porządków prawnych innych państw. Wynikające ze zobowiązań prawnomiędzynarodowych wymaganie implementacji niektórych rozwiązań nie zmienia faktu, że standardy prawne w tym zakresie nie są jednolite w poszczególnych państwach. Prawo ponadnarodowe określa wymogi minimalne, a poza tym określając cele, nie narzuca ściśle środków ich realizacji, stąd wybrany temat istotnie daje duże możliwości porównań między systemami prawnymi różnych państw pod kątem występujących różnic.

Część prawoporównawcza z reguły samoistnie zwiększa twórczy poziom pracy i dokładnie tak jest w przypadku recenzowanej rozprawy. Dobór przykładów sprawia, że rozdział komparatystyczny pozwala zobaczyć szeroki przekrój rozwiązań obowiązujących w państwach, których systemy prawne najczęściej stanowią przedmiot porównań - a na ich tle - ocenić przyjęty przez polskiego ustawodawcę model odszkodowania za niezgodne z prawem lub niesłuszne pozbawienie wolności w wyniku wadliwych czynności karnoprosesowych. Uwzględniono następujące przykłady: niemiecki, francuski, angielsko-walijski oraz szwajcarski, stosując w przypadku każdego z nich podobny schemat opisu, co bardzo ułatwia proces porównań prawnych. Jedyna wątpliwość dotyczy celowości przytaczania ogólnych

informacji na temat opisywanych systemów prawnych. Mają one wprawdzie pewien walor systematyzujący, lecz zasadniczo niewiele wnoszą do rozprawy. Ważne i ciekawe są natomiast informacje zawarte w początkowej prezentacji każdego z systemów prawnych, bezpośrednio nawiązujące do tematyki rozprawy przez opis instytucji pozbawienia wolności, uwarunkowań ustrojowych ubiegania się o odszkodowanie oraz kształtowania się podstaw odpowiedzialności odszkodowawczej w poszczególnych systemach. W podsumowaniu tego rozdziału Autor zamieścił cenne wnioski komparatystyczne, wraz z oceną rozwiązań składających się charakterystykę wyróżnionych modeli kompensacji.

Zgromadzony materiał porównawczy pozwolił na wyodrębnienie czterech modeli odpowiedzialności za niesłuszne pozbawienie wolności oraz ważną konstatację, że żaden z nich nie tworzy wzorca idealnego, który mógłby być podstawą konstrukcji optymalnego systemu odszkodowania. Żaden z opisanych systemów nie jest też wolny od wad i słabości, które zostały w pracy precyzyjnie wypunktowane.

Rozdział IV. Materialne zasady odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności. Tematyka tego rozdziału składa się na sygnalizowaną we wstępie rozprawy koncepcję kompleksowego, „modelowego” podejścia do problematyki odszkodowania z tytułu bezprawnego lub niesłusznego pozbawienia wolności. W dotychczasowych publikacjach przeważa perspektywa materialnoprawna. W przypadku rozprawy doktorskiej Pana mgra Kowalczyka zasadniczo jest zachowany balans między problematyką rozdziału IV i rozdziału V. Deklaracja w sprawie kompleksowej analizy jednakowoż pojawia się również w początkowej treści rozdziału poświęconego aspektom proceduralnym dochodzenia roszczeń z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności.

W ramach rozważań poświęconych materialnym zasadom odpowiedzialności Skarbu Państwa Autor podejmuje zarówno rudymentalne i zasadniczo dziś niekontrowersyjne zagadnienia prawne, jak i kwestie całkiem nowe, wynikające z innych podstaw pozbawienia wolności, niż te, o których mowa w rozdziale 58 kpk. Do pierwszej kategorii zagadnień należy: charakter roszczeń odszkodowawczych, relacja między przepisami rozdziału 58 kpk a art. 417-417(2) kc, formuła odpowiedzialności Skarbu Państwa, z bardzo ciekawym wywodem na temat zasady słuszności jako podstawy odpowiedzialności państwa i przekonującą konkluzją, że odszkodowanie z tytułu niesłusznego pozbawienia wolności nie opiera się na jednej konkretnej

zasadzie odpowiedzialności za szkodę, mimo dominującego znaczenia reżimu opartego na zasadzie ryzyka, na co wpływ mają różne stany faktyczne. Na drugą kategorię składają się: pozbawienie wolności w sprawach z elementem transgranicznym, z tytułu zarządzenia obserwacji psychiatrycznej, zastosowania policji sesyjnej, zatrzymania procesowego i pozaprocessowego [które może jeszcze nastąpić na podstawie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (t.j. Dz. U z 20022 r. poz. 2632)], pozbawienia wolności w wyniku orzeczeń wydawanych w postępowaniu karnym wykonawczym, w sprawach o wykroczenia oraz w stosunku do nieletnich. Wyszczególnione przypadki pozbawienia wolności posłużyły Doktorantowi do wyrażenia stanowiska w kwestii pożądanego zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa oraz właściwego trybu rozstrzygania spraw odszkodowawczych. Doktorant krytycznie odnosi się do arbitralnego doboru rodzajów pozbawienia wolności, podlegających kompensacie na szczególnych zasadach, postulując *de lege ferenda* objęcie regulacją aktualnie ograniczoną do tymczasowego aresztowania i zatrzymania wszystkich przypadków pozbawienia wolności. Ten słuszny wniosek prawny z oczywistych powodów nie został skonfrontowany z realiami ekonomicznymi oraz organizacyjnymi, choć nie można pomijać znaczenia tych czynników w projektowaniu prawa. Patrząc z tej samej perspektywy, ważnym parametrem jest także statystyczna skala wadliwego działania funkcjonariuszy państwa i związane z nią koszty realizacji zaproponowanego w rozprawie modelu kompensacji.

Analiza materialnoprawnych podstaw odpowiedzialności Skarbu Państwa z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności dowodzi bardzo dobrej orientacji w omawianych zagadnieniach, pomysłu na ich prezentację, umiejętności koncepcyjnego ujęcia tej nader wieloaspektowej problematyki oraz posiadania sprecyzowanych poglądów co do charakteru roszczeń odszkodowawczych, przesłanek odpowiedzialności, podstaw jej wyłączenia lub ograniczenia oraz pożądaných zmian prawnych a także pożądaných praktyk w zakresie obliczania wysokości należnych świadczeń. Mimo pewnej liczby publikacji na ten temat nie ma poczucia, że opracowanie autorstwa Pana mgra Kowalczyka jest jeszcze kolejnym.

Rozdział V. Postępowanie w przedmiocie dochodzenia roszczeń z tytułu niezgodnego z prawem lub niesłusznego pozbawienia wolności. Wyartykułowanym w początkowej części tego rozdziału celem Doktoranta jest dogłębne i wyczerpujące omówienie procesu odszkodowawczego w zakresie zarówno samego przebiegu, od czynności początkowych, przez

wszystkie kolejne etapy, aż po kwestię kosztów postępowania odszkodowawczego, jak i licznych kwestii incydentalnych. To zadanie zostało zrealizowane ze skutkiem w pełni pomyślnym za sprawą wnikliwego przedstawienia ogółu proceduralnych aspektów postępowania w przedmiocie odszkodowania, w ramach wykorzystania schematu właściwego dla prezentacji postępowania w sprawach o przestępstwa. Ta ciekawa i bezprecedensowa koncepcja przedstawienia specyficznej problematyki rozdziału 58 kpk przyczyniła się ostatecznie do wszechstronnej i uporządkowanej analizy postępowania odszkodowawczego, zarówno na poziomie najwyższych zasad i pryncypiów procesowych, jak i najbardziej detalicznych kwestii proceduralnych. Pośrodku jest całe obszerne *spectrum* rozwiązań prawnych, które podlegają transpozycji na grunt postępowania o odszkodowanie. W wielu przypadkach zadanie to jest obarczone ryzykiem przyjęcia niewłaściwej analogii. Jest wątpliwe czy ta metoda w każdym przypadku może skutecznie i prawidłowo rozwiązać konkretny problem prawny. Mam na uwadze charakter udziału wnioskodawcy w postępowaniu odszkodowawczym, co ma m.in. znaczenie dla zdefiniowania statusu tego podmiotu w postępowaniu dowodowym. Żadna z głoszonych koncepcji nie jest w pełni adekwatna, także ta preferowana przez Doktoranta. Można mieć wątpliwość, czy istotnie najlepszym rozwiązaniem jest uznanie, że wnioskodawca składa wyjaśnienia w trybie przepisów kpk. Ten środek dowodowy ma jednoznaczną konotację prawną, a poza tym zupełnie nie przystaje do sytuacji, gdy wnioskodawcą nie jest oskarżony. Niekiedy lepiej przyjąć koncepcję *sui generis* i w tym kierunku zaproponować pożądane rozwiązanie prawne. Na gruncie prawa procesowego występują przykłady elastycznego ukształtowania statusu procesowego. Dowodem jest regulacja art. 91a kpk. Ta uwaga koresponduje ze stanowiskiem Doktoranta, iż postępowanie odszkodowawcze jest postępowaniem autonomicznym w stosunku do zwyczajnego postępowania karnego, z odrębnym przedmiotem, stronami i rozwiązaniami proceduralnymi. To przemawia za ostrożnym operowaniem metodą analogii.

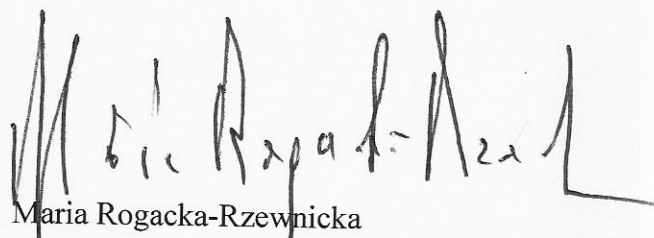
Z powodu specyfiki postępowania o odszkodowanie część wywodów ma charakter *a contrario*, czyli polega na wykluczeniu w tej procedurze rozwiązań właściwych dla rozstrzygania spraw karnych. Wśród zagadnień tego rozdziału należne miejsce zajmuje regulacja cywilnoprawna w zakresie formuły o odpowiednim stosowaniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego na podstawie art. 558 kpk (pkt 1.6) oraz w przedmiocie zastosowania zasad procesu cywilnego w postępowaniu odszkodowawczym (pkt 4.3).

Istotne jest także, że w zakresie każdego z wyodrębnionych zagadnień szczegółowych. Autor starannie przedstawia poglądy przedstawicieli doktryny, nigdy nie abstrahując od wyrażania własnego stanowiska, zwłaszcza w kwestiach kontrowersyjnych. Ta uwaga odnosi się do całej rozprawy.

Konkluzje rozprawy nawiązują do głównych treści i wniosków w poszczególnych rozdziałach merytorycznych. Są z nimi w pełne spójne i konsekwentne. Zawierają starannie wypunktowane tezy rozprawy, podsumowujące wyniki analiz dogmatycznych oraz zawierające propozycje zmian legislacyjnych, odpowiadające postulatom *de lege ferenda*. Podzielałam pogląd o zasadności utrzymania szczególnych zasad odpowiedzialności oraz odrębnej procedury dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, w ramach regulacji rozdziału 58 kpk. W treści rozprawy zostały wyjaśnione propozycje zmian legislacyjnych, które w zaproponowanym ujęciu tabelarycznym stanowią gotowy materiał dla ustawodawcy.

WNIOSEK

Z przekonaniem stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska zasługuje na bardzo wysoką ocenę merytoryczną. Stwierdzam ponadto, że rozprawa doktorska Pana mgr Artura Kowalczyka jest opracowaniem ważnego zagadnienia prawnego o wartości naukowej odpowiadającej wymaganiom określonym w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595), stawianym rozprawom doktorskim. Wobec powyższego rekomenduję podjęcie dalszych działań w przewodzie doktorskim Pana mgr Artura Kowalczyka.

Handwritten signature of Maria Rogacka-Rzewnicka in black ink, consisting of stylized cursive letters.

Maria Rogacka-Rzewnicka